

schouwing gelaten. Niet om reden, dat wij van oordeel zouden zijn, dat deze voor het financieringsprobleem zonder beteekenis zouden zijn. Het tegendeel is waar. Zooals alle vraagstukken in de bedrijfseconomie — zoo schreven wij ter andere plaatse ²⁰⁾ — moet ook het financieringsvraagstuk worden beschouwd vanuit het gezichtspunt van het economisch motief. Dat beteekent, dat het financieringsvraagstuk een kosten-vraagstuk is. Het economisch motief dwingt om het gestelde doel met de geringste offers te verkrijgen, hetgeen voor de financiering neerkomt op de beantwoording van de vraag, op welke wijze met de geringste kosten in de vermogensbehoeften van het bedrijf kan worden voorzien. Het financieringsvraagstuk dient vanuit het gezichtspunt van de kosten te worden beschouwd. Wij lieten de kosten buiten onze analyse, omdat wij de eerder genoemde controverse liquiditeitsbeginsel versus kostenbeginsel niet opnieuw aan de orde hebben willen stellen. Wij hebben het liquiditeitsbeginsel niet willen beschouwen naast het kostenbeginsel, hetgeen tot een afwijzing van het eerstgenoemde principe leidt, omdat dit met de kosten geen rekening houdt; de bedoeling, waarmede bovenstaand opstel geschreven werd, is eenige opmerkingen te maken, die bedenkingen tegen het liquiditeitsbeginsel zelf aan het licht konden brengen. Tot dat doel kozen wij de betrekking tusschen den omlooptijd van het vermogen en den duur van de vermogensbehoefte. De daaromtrent gegeven analyse moge hebben doen zien, dat de omlooptijd dan alleen een bepalende factor is voor den duur van de vermogensbehoefte, indien één phase in den kringloop van de productie in het oog wordt gevat. In den continueelen stroom van de voortbrenging verliest de omlooptijd zijn beteekenis, omdat de vervanging, die voor bestendiging van de continuïteit noodzakelijk is, een behoefte aan permanent beschikbaar vermogen doet ontstaan voor kapitaalgoederen, die, naar den duur van den omloop gezien, ieder voor zich slechts een kortstondig vermogensbeslag vereischen. Het liquiditeitsbeginsel bij het financieringsvraagstuk, gebaseerd op den omlooptijd van het vermogen, miskent de organische gebondenheid der elkander opvolgende productieprocessen en vormt, doordat zij met het bestaan van de werking der wet van de continuïteit niet voldoende rekening houdt, een ondeugdelijken grondslag voor de analyse van het probleem, zoowel voor de theorie als voor de praktijk.

²⁰⁾ Bedrijfseconomische opstellen, aangeboden aan *Prof. Th. Limperg Jr.*, 1939, blz. 14.

WINSTBELASTING OP SCHIJNVOORDEELLEN

door *Dr J. F. Haccoû*

Bij de winstbepaling volgens het Besluit op de Winstbelasting 1940 mag ongetwijfeld worden gewaardeerd op basis van de vervangingswaarde, echter met dien verstande, dat „gerealiseerde vermogenstoename” aan de belasting onderworpen zijn, ook al kunnen deze niet als verteerbaar inkomen worden beschouwd. In den Leidraad Winstbelasting (Resolutie van 5 Augustus 1940, nr 94) wordt in § 9 met zooveel woorden gezegd: „Evenmin kunnen ten laste van de winst reserves worden gevormd met het oog op een toegenomen behoefte aan zelffinanciering van de onderneming. Zulke reserves behooren dus niet tot de aftrekbare passiva. In de M. v. A. is dan ook op blz. 5 gezegd, dat het ontwerp niet toelaat, reeds gerealiseerde waardestijgingen van activa bui-

ten aanmerking te laten, ook al moge prijsstijging de behoefte aan bedrijfskapitaal hebben doen toenemen en dientengevolge een prikkel hebben geschapen tot sparen uit de winst."

Naar onze meening worden hier twee geheel verschillende zaken niet uit elkaar gehouden; het probleem der vervangingswaarde wordt hier weer, evenals zoo vaak, uitsluitend als een financieringsvraagstuk gezien. Niet de toegenomen behoefte aan „zelffinanciering" is het, die de voordeelen, ontstaan door een stijging der vervangingswaarde, tot niet-verteerbaar inkomen maakt, doch wel het feit, dat deze voordeelen niet verkregen zijn uit hoofde van de economische functie van het deelnemen aan de productie, maar de keerzijde vormen van het prijsrisico, dus ontstaan zijn uit de volgtijdelijke prijsverschillen. Zij moeten als een tijdelijk iets worden gezien en in het kader van de continuïteit van het productieproces moet worden aangenomen, dat zij in de toekomst weer door dezelfde oorzaak verloren zullen gaan. Immers, zoolang de golving in de prijsbeweging met een zekeren regelmaat bestaat, zullen op den langen duur, dus indien de bedrijfshuishouding het productieproces kan voortzetten, voor- en nadeelen uithoofde van de prijsbeweging op korten termijn elkaar opheffen, waarmede uiteraard niet gezegd wil zijn, dat per slot van rekening niet een voor- of nadeelig verschil zal resulteren. Maar principieel staat de zaak zoo, dat hier van verteerbaar inkomen geen sprake is, dat hier ook niet van een reserve in den gebruikelijken zin kan worden gesproken.

Volgens het bedoelde Besluit Winstbelasting echter moet van de gerealiseerde schijn-voordeelen, indien deze niet door verliezen van voorafgaande jaren voor compensatie in aanmerking komen, ongeacht opcenten $11\frac{1}{2}\%$ (thans $31\frac{1}{2}\%$) belasting worden betaald, hetgeen hierop neerkomt, dat de weerstand tegen de te verwachten toekomstige verliezen wordt verminderd. Hierdoor word feitelijk een risico aan het prijsrisico toegevoegd, n.l. dat winstbelasting moet worden betaald over een bedrag, dat winst nog inkomen is. Door dezelfde oorzaak, waaruit deze toevloeiing ontstaat — de stijgende prijsbeweging — vinden deze middelen aanwending in de financiering, doch voor het hier aan de orde zijnde vraagstuk is dit irrelevant.

Indien men dus deze schijnvoordeelen kan vermijden, bespaart de bedrijfshuishouding zich het offer van de winstbelasting, welk offer uit haar vermogen moet worden bestreden. En het is voor den bedrijfsleider dus zeker de overweging waard te onderzoeken of er geen middel zal zijn te vinden om deze vermogensheffing te ontgaan. Op een der middelen, dat voor talrijke goederen in vredestand bestaat, willen wij hier de aandacht vestigen, n.l. op den termijnhandel in goederen. In ons werk over deze materie hebben wij uiteengezet, dat de bedoeling van den termijnhandel niet is te speculeeren, doch wel het prijsrisico uit te schakelen. Wij zijn daar tot de conclusie gekomen, dat inderdaad door den termijnhandel het prijsrisico — dus het gevaar van verliezen tengevolge van de volgtijdelijke prijsverschillen — kan worden uitgeschakeld, doordat wat op de transactie op de natura-markt voor het goed wordt verloren, op de termijntransactie wordt gewonnen. Bij het gebruik van den termijnhandel is evenwel ook het omgekeerde waar, n.l. dat winsten op transacties op de natura-markten als uitsluitend gevolg van de prijsbeweging worden tenietgedaan bij gebruik van den termijnhandel door verliezen op de termijntransacties.

De bedoeling van het bezigen van den termijnhandel als hulpmiddel bij de productie is uitsluitend den regelmatigen gang van zaken niet door externe oorzaken, n.l. de volgtijdelijke prijsverschillen, te laten verstoren

of, met andere woorden, het inkomen uit de productie — een gelijktijdelijk prijsverschil — zeker te stellen met betrekking tot het gevaar van het prijsrisico. De bedrijfsleider kan nu eenmaal het toekomstige prijsverloop van zijn grondstoffen, dat in hooge mate door algemeene prijsstendenzen wordt beheerscht, niet voorzien. Indien hij den termijnhandel inschakelt, blijft zijn bedrijf gevrijwaard voor de vermogensverliezen, welke uit een ongunstig prijsverloop op de markt voortspruiten, en derft hij weliswaar ook de voordeelige kansen, welke hierin zijn gelegen, doch deze kan hij missen, omdat hij weet in de toekomst deze tijdelijke vermeerdering niet noodig te hebben voor de bestrijding van te verwachten nadeelen.

Doordat de winstbelasting schijnbaar van deze tijdelijke voordeelen, in werkelijkheid van het vermogen, een deel voor den fiscus eischt, wordt eigenlijk de bedrijfsleider thans meer nog dan voorheen gedwongen van den termijnhandel als hulpmiddel gebruik te maken, waar zulks met vrucht mogelijk is en daarom willen wij in dit verband eens op deze in normale tijden bestaande mogelijkheid tot het inschakelen van den termijnhandel als middel om deze vermogensheffing te ontgaan, wijzen.

Wij hebben hier deze belasting in dit verband gezien als een vermogensheffing, ervan uitgaande, dat verliezen en winsten uithoofde van de volgtijdelijke prijsverschillen elkaar tenslotte zullen opheffen. Exact is dit niet te bewijzen; alleen kan met zekerheid worden gezegd, dat er perioden van winsten en perioden van verliezen tengevolge van de prijsbeweging zullen zijn, omdat het prijsverloop, afgescheiden van de prijsfluctuaties op korten termijn, een bepaalde richting uitgaat, die zooals de cijfers doen zien, na verloop van tijd afwisselend opgaand of dalend is. Een producent, wiens voorraadvorming op bepaalde tijdstippen steeds in denzelfden omvang geschiedt, zal dus den eenen keer, zonder inschakeling van den termijnhandel, voordeel putten uit de prijsbeweging en een ander maal dientengevolge verlies lijden. Het kan dus zijn, dat er op den langen duur een saldo winst of verlies resulteert, doch van tevoren verkeert men hieromtrent volkomen in het duister. Het feit evenwel, dat tal van producenten van dit hulpmiddel gebruik maken om het prijsrisico uit te schakelen, wijst er wel op, dat de verlieskansen zeer reëel zijn, hetgeen trouwens ook wordt bewezen door de jaarrekeningen van tal van ondernemingen.

Op zichzelf wordt dus het gebruik van dit hulpmiddel reeds gemotiveerd door den eisch van een economisch goeden gang van zaken in het productieproces, doch het feit, dat de fiscus er thans toe is overgegaan om tijdelijke voordeelen uit de volgtijdelijke prijsverschillen als winst te beschouwen en te belasten, doet nogmaals de aandacht vragen voor het gebruik van den termijnhandel in goederen, omdat daardoor deze tijdelijke voordeelen — met als keerzijde de toekomstige verliezen — worden vermeden.

Momenteel kan van het gebruik van dit hulpmiddel geen sprake zijn, doch het is zeer de vraag, of, behoudens incidenteel, op het oogenblik het toepassen van de vervangingswaarde als „stelsel van waardeering” „überhaupt” mogelijk is. Voor een waardeeren op basis van de vervangingswaarde moet worden uitgegaan van de mogelijkheid der vervanging en dus van een vaststaande continuïteit in de productie en door den tegenwoordigen toestand zal in de meeste gevallen aan dezen eisch niet of alleen maar gedeeltelijk kunnen worden voldaan. De leer der vervangingswaarde geldt voor normale omstandigheden en onder deze is ook het gebruik van den termijnhandel in goederen mogelijk geweest en zal waarschijnlijk ook in de toekomst weer mogelijk zijn. En dan ver-

dient dit hulpmiddel, ook ter vermindering van een heffing op het vermogen, zeker de aandacht in sterkere mate dan vóór den oorlog het geval is geweest.

CONTROLE BIJ GEMEENTEN

door Dr D. Simons

I.

In de kolommen van dit maandblad is niet verzuimd aandacht te schenken aan de controle bij gemeenten. Ik wijs hier slechts op de vele uitnemende bijdragen, die in de kroniek „Uit de financieele huishouding der Overheid" verschenen zijn van de hand van den zoo bij uitstek deskundigen redacteur, den heer *Textor*. Hij heeft zich tot taak gesteld de lezers van het Maandblad in de afgelopen jaren op de hoogte te brengen met vele vragen betreffende de administratieve inrichting van de gemeentelijke huishoudingen en betreffende de controle, die hierop krachtens de wet moet worden uitgeoefend.

Nu de redactie van het Maandblad mij heeft gevraagd een artikel te schrijven over controle bij gemeenten, wil ik gaarne mijn deel tot deze voorlichting bijdragen, al is het met eenigen schroom, dat ik n.l. zoo hier en daar in een herhaling zou treden van hetgeen mijn vriend *Textor* reeds op duidelijke wijze had neergeschreven. De lezers zullen mij dit laatste, dat, indien ik bepaalde hoofdzaken niet wil verwaarloozen, soms onvermijdelijk is, wel willen vergeven.

Betekenis van het gemeentelijke financieele beheer

Ter inleiding zou ik dan allereerst willen wijzen op de betekenis van het gemeentelijke financieele beheer en dit willen illustreeren met eenige cijfers.

Ons vaderland is territoriaal ingedeeld in niet minder dan 1.054 gemeenten. Daarvan hebben ruim 350 een kleiner aantal inwoners dan 2.000. 370 gemeenten hebben een zielental van 3.000 tot 5.000 inwoners. 720 gemeenten, of ongeveer 70 % van het aantal, zijn derhalve tot de kleine gemeenten te rekenen. Een 330-tal gemeenten heeft een grooter zielental, als volgt ingedeeld: Ruim 180 hebben minder dan 10.000 inwoners, 103 hebben een inwonertal van 10.000—25.000, 23 gemeenten van 25.000—50.000, 14 gemeenten van 50.000—100.000 en 7 gemeenten zijn de groote, die meer dan 100.000 inwoners tellen.

Indien wij de gemeenten met minder dan 5.000 inwoners voorloopig buiten beschouwing laten, ook al is hun financieel beheer niet zonder betekenis, dan zien wij, dat in ieder geval een 330-tal gemeenten overblijft, wier financiën van zoodanig belang zijn, dat zij voor een deskundige controle in aanmerking komen.

Duidelijk spreekt dit uit de volgende cijfers, die ik aan de Statistiek der gemeentefinanciën 1939 ontleen:

Het totaal der uitgaven van den gewonen dienst, zooals dit in de begrotingen 1939 was geraamd, bedroeg voor alle gemeenten tezamen 790 miljoen gulden en voor alle gemeenten met meer dan 5.000 inwoners 717 miljoen. De uitgaven van den kapitaaldienst bedroegen volgens de rekeningen 1937 240 miljoen voor alle gemeenten en 226 miljoen voor de groep boven 5.000 inwoners. De totale schuldenlast bedroeg op 1 Januari 1939 voor deze groepen respectievelijk 2.625 miljoen en 2.390 miljoen gulden.

Het zijn respectabele bedragen, maar den omvang van het gemeente-